

Марина ПАНКОВА

кандидат економічних наук, старший викладач,
Донецький національний університет

Римма ЛОПАТИНА

Донецький національний університет

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У статті розкрито необхідність розробки єдиних стандартів обліку та оцінки нематеріальних активів, у тому числі інтелектуальної власності, яка зумовлена збільшенням частки нематеріальних активів у активах підприємств та їх зростаючим значенням у формуванні прибутку.

Ключові слова: інтелектуальна власність, нематеріальні активи, фірма, користувач, методи оцінки, право власності, угода, цінність (вартість), стандартизація, невідчутні активи.

Актуальність обраної теми полягає у важливості оцінки об'єктів інтелектуальної власності на підприємстві в процесі прийняття об'єктивних управлінських рішень.

Метою статті є визначення особливостей якісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності, її вплив на діяльність підприємства.

В якості бази формування нематеріальних активів фірми, інтелектуальна власність відіграє все більшу роль у формуванні і підвищенні вартості фірми на ринку. У середньому частка нематеріальних активів у загальній структурі активів усіх господарюючих суб'єктів української економіки вже сьогодні становить 10-15%. Причому в промисловості на їх частку припадає в середньому 15-20% від загальної вартості активів [5]. Але експертами також зазначено, що дана оцінка носить вербальний характер, тому що номінально в бухгалтерському балансі більшості підприємств ці активи не зафіксовані. Зі збільшенням частки нематеріальних активів в активах підприємств та їх зростаючого значення у формуванні прибутку, виникла необхідність розробки єдиних стандартів обліку та оцінки нематеріальних активів, у тому числі й інтелектуальної власності.

Окремі питання теорії та методології бухгалтерського обліку інтелектуальної власності знайшли відображення в працях вітчизняних вчених: О. Б. Бутник-Сіверського, П. П. Крайнева, А. Тур; вчених зарубіжних країн: Ю. Даума, Б. Лева, К. Є. Свейбі.

На думку Н. Маркової, інтелектуальна власність – це категорія, яка відображає відносини володіння, користування і розпорядження результатом інтелектуальної творчої діяльності людини. До інтелектуальної власності відносять промислову власність, авторські та суміжні права [3].

У якості об'єкта оцінки для цілей бухгалтерського обліку з усіх нематеріальних активів підлягає оцінці тільки інтелектуальна власність. Перебуваючи в рамках нормативної бухгалтерської моделі фірми і не маючи методичних інструментів оцінки та відображення нематеріальних активів, управлінський персонал не має чіткого уявлення про необхідність і можливість підвищення реальної ринкової вартості підприємства шляхом цілеспрямованого і раціонального управління нематеріальними активами і, зокрема інтелектуальною власністю.

Приймаючи на баланс нематеріальні активи як об'єкт обліку, підприємствам необхідно враховувати:

– якісні характеристики об'єкта нематеріальних активів

з позиції його корисності;

- вартість об'єктів нематеріальних активів з позиції незалежного оцінювача і власного розуміння про його ціну, якщо враховувати його вплив на формування вартості продукції;
- термін використання об'єкта нематеріальних активів з позиції споживчих особливостей товару (продукції), який використовує позитивні якості нематеріального активу, і після втрати цих особливостей товаром (продукцією) автоматично втрачає ці особливості і сам об'єкт нематеріальних активів;
- ефект використання об'єкта нематеріальних активів з позиції прибутковості і конкурентоспроможності (унікальності, неповторності);
- капіталізацію об'єкта нематеріальних активів з позиції придбання ним особливостей товару, який можна продати, перепродати, внести під заставу і т. п. Володіння правами власності тягне за собою необхідність обліку та оцінки власності, забезпечення її збереження та ефективного використання. Облік інтелектуальної власності у нематеріальних активах ґрунтується на:
  - документах, що підтверджують права правовласника, які відображають сутність угод і господарських операцій;
  - документах, що відображають факт надходження в активи або вибуття з активів відповідних прав (об'єктів обліку);
  - відповідних платіжних документах і документах, підтверджуючих здійснення платежів та інших витрат. Документами, що підтверджують права організації-правовласника і відображають сутність угод і господарських операцій з інтелектуальною власністю, є:
    - охоронні документи, які додаються до договорів;
    - оригінали або копії виданих громадськими організаціями документів про реєстрацію авторських і суміжних прав;
    - угоди про передачу прав;
    - ліцензійні угоди;
    - угоди про ноу-хау;
    - угоди про створення об'єкта інтелектуальної власності;
    - статутні документи (в комплексі з угодами про передачу прав, ліцензійними угодами або угодами про ноу-хау).

Технології оцінки об'єктів інтелектуальної власності дозволяють не тільки визначити цінність (вартість) цього ресурсу для власника, але і представити його ринкову вартість, рівень потреби в об'єктах інтелектуальної власності на ринку, а, отже, і подальшу стратегію діяльності власника з реалізації та впровадження об'єктів інтелектуальної власності [2].

На сьогоднішній день існує кілька підходів до оцінки інтелектуальної власності. Переваги при виборі того чи іншого підходу до оцінки залежить від наявності необхідної інформації, вимог покупців або власників об'єктів інтелектуальної власності, економічної ситуації на момент оцінки.

Кожен підхід до оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності ділиться на кілька методів, які показані у таблиці 1.

Із заснуванням у 1973 р. Міжнародного комітету з стандартів фінансової звітності почалась розробка Міжнародних стандартів фінансової звітності, окремі з яких були присвячені оцінці інтелектуальної власності. Мета стандартів полягає у досягненні узгодженості принципів обліку у приватному секторі по всьому світу. Вони розроблені таким чином, що вони можуть застосовуватися всюди, незалежно від виду і масштабу діяльності.

Стандартизація обліку та оцінки інтелектуальної власності згідно з нормами розробленими Міжнародним комітетом зі стандартів фінансової звітності, здійснюється за наступними напрямками:

1. Формується і коректується єдиний понятійний апарат обліку та оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

2. На міжнародному рівні здійснюється стандартизація правового поля, щодо обміну і використання об'єктів інтелектуальної власності.

3. Створюються стандарти обліку та оцінки нематеріальних активів (міжнародні, державні)[1].

Таким чином, з вищевикладеного можна зробити висновок, що ринок інтелектуальної власності є одним із найбільш динамічних ринків в умовах інформаційної економіки. Недосконалість українського законодавства у

сфері обміну інтелектуальною власністю, відсутність до недавнього часу, стандартів оцінки об'єктів інтелектуальної власності призвели до визначення їх як неекономічних об'єктів, нездатних впливати на ефективність економічної діяльності підприємств. У той же час у всьому світі основну цінність активів фірми складають саме об'єкти інтелектуальної власності. Українські підприємці не мають навичок і знань, що дозволяють включати об'єкти інтелектуальної власності до економічного обороту.

Технології оцінки об'єктів інтелектуальної власності дозволяють у короткий термін оцінити ефективність витрат на їх розробку, реєстрацію, впровадження, купівлю чи продаж. Прийняті стандарти з оцінки об'єктів інтелектуальної власності, що відповідають світовим, створюють сприятливі умови для участі власників у міжнародному обігу об'єктів інтелектуальної власності і максимізації ефективності їх використання.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є розробка рекомендацій щодо вдосконалення методики оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Список літератури

1. Атамас, П. Й. *Управлінський облік* [Текст] : навч. посібник / П. Й. Атамас. – Д. – К., 2006. – 440 с.
2. *Бухгалтерський облік* [Текст] : підручник / П. С. Безруких, В. Б. Івашкевич, А. Н. Кашаев; – М., 1982. – 546 с.
3. Гарасим, П. М. *Фінансовий, управлінський і податковий облік у господарських товариствах* [Текст] / П. М. Гарасим, Г. П. Журавель, П. Я. Хомин. – Тернопіль, 2003р. – 480 с.
4. *Лишиленко, О. В. Бухгалтерський управлінський облік* [Текст] : навч. посібник / О. В. Лишиленко. – К., 2006. – 254 с.
5. *Оценка движимого и недвижимого имущества* [Електронний ресурс] / Центр «Адаптація». – Режим доступу: http://adapt.kiev.ua/ocenka_obektov_intellektualnoj_sobstvennosti.html.

Таблиця 1. Методи оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності

Оцінка інтелектуальної власності	Характеристика
1. Ринковий підхід	
– метод порівняння продажів об'єктів інтелектуальної власності	розглянутий актив порівнюється з аналогічними об'єктами інтелектуальної власності або інтересами в цих об'єктах, або з цінними паперами, забезпеченими невідчутними активами, які були продані на відкритому ринку.
2. Витратний підхід	
– метод вартості заміщення	полягає у сумуванні всіх витрат на створення об'єктів інтелектуальної власності, аналогічного до об'єкта оцінки, у ринкових цінах, що існують на дату проведення оцінки, з урахуванням зносу об'єкта оцінки.
– метод відновної вартості	полягає в сумі всіх витрат у ринкових цінах, що існують на дату оцінки, на створення об'єкта, ідентичного об'єкту оцінки, із застосуванням ідентичних матеріалів і технологій, з урахуванням зносу об'єкта оцінки.
– метод вихідних витрат	полягає в сумі всіх витрат, перерахованих з урахуванням цих умов, з урахуванням індексу зміни цін в даній галузі.
3. Прибутковий підхід	
– метод розрахунку роялті	користувач невідчутного активу повинен був би в іншому випадку виплачувати законному власнику невідчутного активу
– метод прямого капіталізування	може вилучати з невідчутного активу і яка може виникати, зокрема, за рахунок надбавки до ціни, зниження витрат або ефекту масштабу.
– експрес - оцінка	передбачає розрахунок узагальненого показника ефективності на основі аналізу динаміки зміни сумарного грошового потоку на всьому періоді реалізації інвестиційного проекту.

РЕЗЮМЕ

Панкова Марина, Лопатина Римма

Проблема оценки объектов интеллектуальной собственности

В статье рассматривается необходимость разработки единых стандартов учета и оценки нематериальных активов, в том числе интеллектуальной собственности, которая обусловлена увеличением доли нематериальных активов в активах предприятий и их растущим значением в формировании прибыли.

RESUME

Pankova Maryna, Lopatyna Rymma

The problem of evaluation of objects of intellectual property

An increasing share of intangible assets in the assets of enterprises and their growing importance in the formation of profit led to the need to develop uniform standards of accounting and evaluation of intangible assets, including intellectual property rights.